

Следва реанимация

Соломон Паси

ЗА ИЗЛОЖБАТА „ЗЕМЯ И НЕБЕ“,
ОКТОМВРИ 1989, СОФИЯ

След като беше разхлабено идеологическото ембарго върху забраненото дърво „концептуално изкуство“, то започна бавно да се развива и макар и не чак позволено, та камо ли поощрено — даде първите плахи признаци на санкциониран живот в едно направление, което може да се квалифицира като средно между анемичен концептуализъм и каналджийски навизъм. Впрочем направление, съвсем закономерно на фона на общата икономическа и духовна анемия на времето, подсилена от наивитата на поредната историческа или преломна концепция, спусната свише като *deus ex machina*.

„Раковски“ 108, градинката пред „Кристал“, бул. „Руски“, ул. „Париж“, „Шипка“ 6 от партера към покрива: това е маршрутът между двете експозиции на „Земя и небе“. Трийсетината автори са от поколението, което не помни друга епоха, освен оная, наричаща себе си с кокетна скромност и носталгичен свян „период на застоя“ и локализираща своето начало в някакво мистично безвреме, изпреварено дори от нейния край. Там, в черната дупка след края и преди началото на тази епоха отъждествяваща се с поредния лидер (говорещ за себе си, според вол *top-a*, ту в трето лице, ту в множествено число), това поколение беше отгледано с клиширани проникновения, комбинирани с дружеска критика, като например:

„Може би някои ще кажат, че Хрущов призовава към фотографизъм и натурализъм в изкуството. Не, другари! Ние призоваваме към ярко художествено творчество, изобразяващо правдиво реалния свят в цялото многообразие на неговите багри. Само такова изкуство ще носи на хората радост и наслада. Човекът никога не ще допусне, щото под образа на произведение на изкуството да му поднасят някоя пнусна цапаница, която всяко магаре може да намаже с опашката си.“ (Разбира се, следват аплодисменти.)

Такива пророчества съпътстват растежа на хранителника на епохата, споменът за който — ако изобщо остане в паметта на близките петилетки — ще битува под кръщелното си име „соц-реализъм“. (Впрочем, ако националните добродетели го изискват, и това име-светиня би могло да бъде сменено, сиреч възстановено както и други два милиона от девет, например, на „национал-реализъм“.) Останалите художествени деца на епохата, оставени на естествения отбор при екстремни условия, в експериментен свят-оранжерия, чиято посока Запад беше с декрет анулирана, в който кукурузът беше тотем, а грешките на растежа — табу, в който слънцето и въздухът, необходими за всяко живо същество, бяха подменени с клетва за вяност към светлото бъдеще — развиха анемия, художествен запек, акутен страх от преследване (съвсем оправдан), хронична автоцензура и, като второсигнална реакция на съвестта, цензура върху тази автоцензура. Но за сметка на тези неустойчиви мутации, много от тях деца оцеляха. Следва реанимация. И бъдещето е първа пред тях.

КУЛТУРА 5.

Брой 10, 8 март 1991 г.